

РОЛЬ ЕНДАВМЕНТ-ФОНДІВ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

АДАМИК Марія Степанівна

*аспірантка Львівського національного
університету імені Івана Франка*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2987-0969>

Анотація. У статті здійснено теоретичне обґрунтування ролі ендавмент-фондів у фінансуванні вищої освіти України. Висвітлено переваги, основні проблеми та рекомендації щодо їх активного поширення цього джерела фінансування в діяльності вітчизняних університетів.

Ключові слова: ендавмент-фонди, заклади вищої освіти, фонди цільового капіталу, фінансування, цільовий капітал

Постановка проблеми. Одним із найбільш актуальних проблем, від вирішення яких залежить подальше функціонування закладів вищої освіти (ЗВО) в Україні, є формування стійкого фінансового механізму, що дозволить ефективно впливати на підсумки їхньої діяльності та сприяти стратегічному розвитку. Однак на сьогодні вітчизняна система вищої освіти відчуває хронічну нестачу фінансування, що позначається на стані матеріально-технічної бази, оплаті праці науково-педагогічних працівників, а також рівні впровадження та використання інформаційних технологій. Зазначена вище проблема, яка актуалізується впродовж останніх років, а особливо загострилась в часі війни, мотивує ЗВО до пошуку альтернативних джерел ко-

Аннотация. В статье осуществлено теоретическое обоснование роли эндавмент-фондов в финансировании высшего образования Украины. Отражены преимущества, основные проблемы и рекомендации по их активному распространению этого источника финансирования в деятельности отечественных университетов.

Ключевые слова: учреждения высшего образования, фонды целевого капитала, финансирование, целевой капитал, эндаумент-фонды.

штів для забезпечення їх подальшої діяльності. На тлі цього недоліку для українських ЗВО оптимальним вбачається шлях формування системи багатоканального фінансування, що передбачає більш активно використовувати позабюджетні джерела фінансових ресурсів. Одне з провідних місць у такій системі повинно відводитись питанням пошуку механізму, способів і заходів залучення та використання цільового капіталу (ендавменту), характерного для ЗВО та інших некомерційних організацій, які функціонують в країнах з розвинутою ринковою економікою [1, с. 2].

Дослідження теоретико-методологічних засад та науково-практичних підходів у сфері формування та використання ендавмент-фондів є надзвичайно

важливим у теперішній час, особливо в умовах, коли ця практика перебуває в

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практичне використання фондів цільового капіталу як джерела фінансування соціальної сфери є для вітчизняної теорії і практики темою новою та малодослідженою. Проблематика формування та використання цільового капіталу була предметом дослідження таких науковців як Гернего Ю.О., Логвінської Л.Г., Макух О.В., Осецького В.Л., Пшика Б.І., Ткачук О.В., Шевченко Л.С. та багатьох інших, які у своїх дослідженнях висвітлюють зміст, принципи та досвід розвинутих країн у формуванні та управлінні фондами цільового капіталу, а також рекомендації щодо вирішення на цій основі фінансових проблем в діяльності закладів вищої освіти. Однак при цьому більше уваги потребує висвітлення питань ролі і значення ендавмент-фондів у процесах модернізації та фінансового забезпечення системи вищої освіти на рівні держави.

Метою статті є обґрунтування ролі ендавмент-фондів у процесах розвитку вищої освіти України та висвітлення рекомендацій щодо активного поширення цього джерела фінансування в діяльності вітчизняних ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Впродовж більше трьох десятиріч років, починаючи з моменту здобуття Україною незалежності і до теперішніх днів, вітчизняні ЗВО накопичили значний досвід щодо формування механізмів фінансового забезпечення власної діяльності як в ході вивчення світового досвіду у зазначеній сфері, так і під час набутої практики у процесі їх функціонування. Впродовж останніх років, а особливо в часі введення в Україні воєнного стану, вітчиз-

няним ЗВО стає дедалі складніше фінансувати поточні фінансові проблеми, не кажучи вже перспективи розвитку. Така ситуація поряд з отриманням фінансових надходжень із традиційних джерел змушує постійно диверсифікувати ресурсну базу ЗВО за рахунок розширення спектра пропонованих послуг, отримання грантів, доходів від освітньої і наукової діяльності та залучення коштів, доходів від оренди і плати за проживання у гуртожитках та багатьох інших джерел фінансових ресурсів, серед яких варто виділити цільовий капітал (кошти ендавмент-фонду) [1, с. 2].

Не випадковим видається вживання поняття «фонди цільового капіталу» у вітчизняній або «ендавмент-фонди» у зарубіжній літературі. Загалом під поняттям «фонд» слід розуміти зосереджені в єдину сукупність грошові і матеріальні цінності з метою їх використання для визначених цілей чи виконання конкретних завдань [2, с.117]. У США словом «фонд» здебільшого послуговуються, коли йдеться про найменування благодійної організації. Така організація має бути утворена на некомерційній основі, або у формі благодійного трасту, а метою її діяльності є надання благодійної допомоги чи грантів іншим, не пов'язаним з нею організаціям і приватним особам на наукові дослідження, освітні, культурні, релігійні та інші благодійні проекти». Особливо у минулому столітті спостерігається в США спостерігалася активна поява приватних, громадських, незалежних, корпоративних та інших фондів, зокрема й фондів територіальних громад. У зв'язку з цим було сформовано нормативно-правове та організаційне підґрунтя у забезпеченні їх діяльності, з'явилися відпові-

дні асоціації фондів для сприяння їх діяльності, промоції та комунікації зі суспільством. Все це зумовило неабиякий науковий і практичний інтерес до результатів діяльності таких фондів.

Розглянемо трактування поняття ендавмент-фонду, які зустрічаються у науковій літературі (табл. 1). Дещо неповними видаються визначення ендавмент-фонду, подані у наукових працях Гернего Ю.О. [3], і Ткачук О.В. [4], які вбачають його сутність у створенні некомерційною організацією цільового фонду за рахунок внесків благодійників для фінансування таких напрямів як освіта, наука, медицина, ототожнюючи таким чином цільовий капітал і благодійну діяльність. При цьому цільовий капітал відрізняється від звичайних пожертв чи благодійної

допомоги тим, що, починаючи з моменту його надходження до некомерційної організації він використовується не відразу, а перетворюється в капітал, який передається у довірче управління з метою отримання регулярного доходу у довгостроковому періоді. Саме цей дохід, й витрачається на статутні цілі некомерційної організації, а не основний капітал.

В цьому плані більш раціональною є думка дослідників Рябкова К. і Поکیدіної В., з якою варто погодитися [1]. Саме до такого класичного варіанту вдаються некомерційні організації, які оперують цільовим капіталом, здійснюючи фінансування витрат лише за рахунок доходів від інвестованої основної суми цільового капіталу, яка залишається

недоторканою.

Таблиця 1

Визначення терміну «ендавмент-фонд»

Автор / документ /джерело	Визначення терміну
Рябков К., Поکیدіна В. [1, с. 2]	<i>Ендавмент-фонд</i> – це сума коштів або цінних паперів у безстроковому фонді, який формується на основі благодійних внесків донорів. Слід зауважити, що сформований капітал залишається недоторканим, а використовується лише дохід, який він приносить (відсотки, дивіденди, дохід від управління капіталом тощо).
Гернего Ю. О. [3, с. 565]	<i>Ендавмент-фонд</i> – сума коштів або цінних паперів у безстроковому фонді, який створюється на основі благодійних внесків від донорів.
Ткачук О.В. [4, с. 102]	<i>Ендаумент</i> або <i>ендаумент-фонд</i> , – це цільовий фонд, створений для некомерційних цілей, таких як фінансування організацій освіти, культури, медицини тощо.
Закон України «Про вищу освіту» [5]	<i>Сталий фонд (ендавмент) ВНЗ</i> – це сума коштів або вартість іншого майна, призначену для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються вищим навчальним закладом з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою.
Уніфікований закон про пруденційне управління інституціональними фондами (США) [6]	<i>Ендавмент-фонд</i> – це інституціональний фонд або його частина, яка не в повному обсязі витрачається некомерційними організаціями у процесі досягнення благодійних цілей відповідно до встановлених умов безоплатної передачі майна за договором дарування або пожертви.

Джерело: таблицю складено на основі опрацювання джерел [1; 3-6]

Також виникає питання терміну використання цільового капіталу. Більшість дослідників та авторів законодавчих документів дотримується думки, що активи, які залучаються на засадах цільового капіталу, не мають конкретного обумовленого терміну використання і залучаються на безстроковій основі, з чим ми цілком погоджуємося. Винятком є Закон України «Про вищу освіту», у якому стверджується, що одним із критерієм сталого фонду (ендаументу) є строк інвестування або капіталізації активів, який становить не менше 36 місяців (стаття 1, п. 22) [5].

В окремих випадках, якщо така вимога передбачена чинним законодавством країни або внутрішніми документами некомерційної організації, може й витратитися певна частина основного капіталу на покриття адміністративних витрат цієї організації та здійснення некомерційних цілей, визначених засновниками або донорами. Проте, як свідчить світова практика, вона є несуттєвою і здебільшого коливається в межах 5 – 10%. Це підтверджує діючий у США Уніфікований закон про пруденційне управління інституціональними фондами [6], згідно якого сума коштів, яка передано за договором дарування або пожертви, може не повністю витратитися інститутом для фінансування поточної діяльності.

Аналіз наведених позицій і власні дослідження дозволяють зробити висновки, що фонди цільового капіталу або ж ендаумент-фонди – це накопичувально-розподільчі фонди, у яких здійснюється формування добровільних пожертвувань від донорів та їх перетворення в цільовий капітал шляхом передачі в довірче управління з

подальшим розміщення в інвестиційні активи, а також використання отриманих доходів на фінансування безперервної діяльності некомерційних організацій та покриття адміністративних витрат на управління цими фондами.

Ендаумент-фонди нині існують практично у більшості країн світу у сфері освіти, науки, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту (за винятком професійного спорту), мистецтва, архівної справи, соціальної допомоги (підтримки), охорони навколишнього середовища, а також на рівні територіальних громад. Практика їх утворення спостерігається особливо у тих країнах, де історично держава підтримка освіти, науки, культури та інших напрямів соціальної сфери була і досі залишається недостатньою, а національні традиції заохочують приватну благодійність. Переважна більшість фондів цільового капіталу функціонує в США у сфері освіти і науки. Серед найбільш відомих і популярних ендаумент-фондів, обсяги цільового капіталу яких характеризуються мільярдними значеннями, варто зазначити такі: Нобелівський фонд, Фонд Сороса, Фонд Карнегі, а також фонди провідних зарубіжних університетів – Гарвардського (41,9 млрд. дол США), Йельського (31,1 млрд. дол США), Стенфордського (27,7 млрд. дол США), Принстонського (25,9 млрд. дол США), Массачусетського технологічного (18,4 млрд. дол США) та низки інших закладів вищої освіти. Меншими за обсягами активів ендаумент-фондами володіють ЗВО у Великобританії (табл. 2).

Сьогодні кошти ендаумент-фондів набули неабиякої популярності у процесах фінансування зарубіжних ЗВО та інших некомерційних організацій.

Як ефективний спосіб диверсифікації ресурсної бази ЗВО, ендавменти досліджуються у наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників [1; 3-4; 7-9], які аналізують діяльність цих фондів і проблеми побудови взаємовідносин із зовнішніми донорами (переважно випускниками ЗВО), а також характеризують ендавмент-фонди як окремий механізм фінансування університетів та джерела стимулювання їхніх працівників і студентів.

Так, понад чверть бюджету провідних американських університетів становлять кошти ендавмент-фондів. Вони формуються за рахунок пожертвувань зовнішніх донорів і призначені для використання в некомерційних цілях для фінансування придбання обладнання, оновлення інфраструктури,

створення нових факультетів, підтримку обдарованих студентів, а також на реалізацію різного роду освітніх, наукових та громадських заходів та програм [7, с.7]. Таким чином, ендавмент-фонди є основою стійкого фінансового механізму ЗВО та відкривають нові можливості для стратегічного планування їхнього розвитку. У Великобританії та США ендавмент-фонд є однією з важливих складових фінансового механізму університетів, що визначає їх конкурентоспроможність і впливає на сукупний рейтинг [8]. Наявність ендавмент-фондів при університетах не є обов'язковою вимогою у більшості країн Європи, однак бажаною. А фінансування університетів у країнах Азії, навпаки, переважно здійснюється за рахунок державної підтримки [9].

Таблиця 1

Найбільші ендавмент-фонди при закладах вищої освіти Сполучених Штатів Америки і Великобританії у 2021 році

Рейтинг	США		Великобританія	
	Назва ЗВО	Обсяг, млрд. дол. США	Назва ЗВО	Обсяг, млрд. ф. стерлінгів
1	Гарвардський університет	41,9	Кембриджський університет	7,1
2	Йельський університет	31,1	Оксфордський університет	6,1
3	Стенфордський університет	27,7	Единбурзький університет	0,460
4	Прінстонський університет	25,9	Кінг Коледж Лондон	0,252
5	Массачусетський технологічний університет	18,4	Манчестерський університет	0,238
6	Університет штату Техас	14,7	Імперіал Коледж Лондон	0,176
7	Колумбійський університет	11,3	Лондонська школа економіки	0,155
8	Корнелльський університет	7,3	Юніверсіті Коледж Лондон	0,118

Джерело: складено на основі опрацювання [8; 12]

У сучасних умовах, коли дедалі більше актуалізується потреба ЗВО у цільовому капіталі, а його значимість в модернізації системи вітчизняної вищої освіти лише посилюється, важливого значення набуває визначення функцій ендавмент-фондів, через які й виражається їхня роль у її фінансовому забезпеченні. Адже визначення перспективних механізмів формування і використання коштів ендавмент-фондів чи здійснення конкретних змін у цій сфері, принесуть позитивні результати лише за умови, якщо матиме місце належне виконання ендавмент-фондами покладених на них функцій. На нашу думку, відповідно до сформованих особливостей цільового капіталу, слід виокремити такі функції ендавмент-фондів:

Акумуляційна функція – мобілізація фінансових та інших ресурсів від зовнішніх донорів у вигляді благодійних пожертв, безповоротної та поворотної фінансової допомоги, надходження з державного та місцевих бюджетів, а також невикористаної частини отриманих пасивних доходів, як будуть у подальшому перетворені в цільовий капітал та використані за належним призначенням.

Трансформаційна функція – перетворення акумульованих ресурсів у цільовий капітал шляхом його інвестування у ринкові активи з метою отримання доходу, що буде в подальшому використаний на статутні цілі ЗВО. Така трансформація може здійснюватися в межах самостійного управління цільовим капіталом або шляхом його передачі у довірче управління установам фінансового сектору для подальшого диверсифікованого вкладення нагромадженого капіталу.

Операційна функція – має важливе значення на всіх етапах діяльності ендавмент-фонду – під час його створення та подальшої діяльності – на етапах формування, інвестування та використання цільового капіталу. Завдяки сформованим ресурсам та отриманим доходам від їх інвестування забезпечується неперервне функціонування фонду, оскільки останні витрачаються на оперативну діяльність фонду – фінансування цілей і заходів, передбачених статутом ЗВО, а також покриття адміністративно-господарських витрат на функціонування ендавмент-фонду. Зауважимо, в світовій практиці домінує підхід, відповідно до якого некомерційна організація має право використовувати на адміністративно-управлінські витрати, пов'язані з формуванням та поповненням цільового капіталу, зі здійсненням діяльності, яка фінансується за рахунок цільового капіталу, не більше 15% від суми доходу від довірчого управління майном, який формує цільовий капітал, або не більше 10% від суми отриманого за звітний рік доходу від цільового капіталу [3, с. 69; 4-5].

Соціальна функція, яка спрямована на забезпечення мотивованої мобілізації частини заощаджень економічних суб'єктів, у тому числі й вільних коштів населення для інвестування їх у соціальну сферу, сприяння реалізації важливих соціальних проектів і програм, вирішенню широкого кола соціально-економічних проблем.

Захисна функція, яка передбачає вкладання сформованих ресурсів у ринкові активи не лише з метою отримання доходів, а й збереження вартості ендавмент-фонду і захисту його від інфляції та впливу інших негативних соціально-економічних чинників.

Гарантійна функція, яка проявляється у тому, що через формування довгострокових джерел фінансування діяльності ЗВО, розширення обсягів базового капіталу («тіла» ендавменту), зростає рівень фінансової самостійності і стабільності ЗВО з огляду на отримання стабільних пасивних доходів, зниження залежності від фінансування з державного та місцевого бюджетів та коливань фінансових надходжень із зовнішніх джерел, які мають разовий характер. Все це створює гарантії для перспективного розвитку ЗВО та довгострокового стратегічного планування. Крім того, «тіло» основного капіталу може бути використане як порука під час залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел або позикових коштів.

Функція забезпечення організаційного розвитку, яка полягає у тому, що з організаційної точки зору ендавмент-фонд сприяє створенню атмосфери стійкості для самого ЗВО та його стейкхолдерів, дозволяє приділяти більше довгостроковим перспективним цілям та розвиває гнучкість у їх досягненні. Іншими словами, ендавмент-фонд сприяє зміцненню позицій ЗВО, будучи каталізатором відповідних організаційних змін і механізмом ефективного фандрайзингу.

Промоційно-іміджева функція, яка полягає у тому, що великі обсяги ендавмент-фонду ЗВО створює позитивний імідж та підґрунтя для довіри до нього не тільки з боку донорів, інвесторів, а й інших стейкхолдерів та суспільства загалом. Крім того, ЗВО зі значним цільовим капіталом та потужним портфелем реалізованих проєктів набагато легше залучити зовнішніх донорів, а також відповідних фінансо-

вих посередників для довірчого управління цільовим капіталом.

Морально-психологічна функція, яка сприяє формуванню у потенційних донорів ринкової психології, культури благодійності, нового економічного мислення та поведінки; створення у суспільстві відповідної морально-психологічної атмосфери, формування довіри до інституту цільового капіталу.

Однак серед наведеного переліку функцій цільового капіталу доцільно виділити як базову трансформаційну функцію, яка полягає в тому, що інвестиційні ресурси, які були вже передані у власність (у користування) ЗВО чи ендавмент-фонду, через їх вкладання в ринкові активи приносять інвестиційні доходи, які витрачаються на його поточну діяльність. Саме ця функція є ключовою з-поміж усіх інших функцій, яка дає змогу найкраще розкрити сутність та роль ендавмент-фондів.

Відтак у світі основними перевагами ендавмент-фондів для ЗВО є такі:

- залучення приватних інвестицій у сферу вищої освіти з огляду на те, що ендавмент-фонд є одним із механізмів державно-приватного партнерства у цій сфері;
- недоторканність створеного ендавмент-фонду, витрачання тільки отриманих доходів від управління цільовим капіталом;
- відсутність потреби починати новий фінансовий рік з «нуля», формування фінансового резерву ЗВО;
- зростання іміджу та репутації ЗВО за наявності власного ендавмент-фонду, набуття переваг в отриманні більш високого статусу;
- можливість фінансування широкого переліку напрямів статутної дія-

льності (модернізація основних засобів і нове будівництво, фінансова підтримка талановитих студентів, гранти професорсько-викладацького складу, закупівля необхідного обладнання для досліджень, оснащення навчальних приміщень, реалізація програм інноваційного розвитку, друк наукових видань, залучення найкращих фахівців, реалізація широкого кола соціальних проектів – медичне страхування, іпотечне кредитування для працівників);

- підвищення ефективності управління майном ЗВО (можливість спрямування доходів від цільового капіталу на придбання нового майна чи ремонт наявного);

- прозора і більш зрозуміла структура для жертводавців;

- зручний механізм для піклувальників в плані збору пожертвувань і контролю за витрачанням коштів ендавмент-фонду;

- наявність податкових пільг;

- зниження рівня залежності ЗВО від бюджетного фінансування, а відтак – підвищення її фінансової безпеки.

Незважаючи на поширення цього явища в провідних країнах світу, в Україні цей механізм не набув популярності і має поодинокий характер. Лише при небагатьох ЗВО функціонують ендавмент-фонди, зокрема – Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Сумському державному університеті, Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Українському католицькому університеті та інших. А обсяги активів цих фондів залишаються незначними порівняно з їх зарубіжними аналогами, що не дає підстав розглядати їх як реальне джерело фінансу-

вання власного розвитку. Недостатня увага ЗВО до питання створення ендавмент-фондів як інструменту додаткового фінансування та слабка їх роль у розвитку системи вітчизняної вищої освіти зумовлена низкою ключових причин:

1. Недостатність у більшості українських ЗВО досвіду щодо створення подібних фондів та управління їх діяльністю, вибору найбільш раціональної моделі та формування ефективної стратегії розвитку ендавмент-фонду, а також значні людські, часові і фінансові витрати на ведення роботи із залучення потенційних донорів для формування капіталу фонду в належних обсягах.

2. Несформованість в Україні культури і традицій благодійності, наслідком чого є слабе бажання громадян та бізнесу до участі у створенні і наповненні ендавмент-фондів, а також недостатня усвідомленість та переконання у їх значимості як для окремого закладу, так і системи вищої освіти.

3. Недосконалість та незавершеність законодавчого регулювання процесу створення і діяльності цих фондів, правова регламентація лише рамкових питань у чинному законодавстві, відсутність єдиного законодавчого документу, який розкривав повну і чітку правову модель механізму функціонування ендавмент-фондів в Україні, зокрема й у системі вітчизняної вищої освіти.

4. Відсутність чітко розроблених і затверджених податкових пільг і преференцій для створення та функціонування ендавмент-фондів, а також стимулювання для здійснення пожертвувань до них від зовнішніх донорів.

5. Закритий характер діяльності створених ендавмент-фондів, відсут-

ність прозорості та публічності у висвітленні їх діяльності, зокрема звітності в частині оприлюднення інформації про витрачання коштів, що може спричинити недовіру до цих інституцій зі сторони потенційних донорів.

6. Відсутність стабільних економічних умов та належної інфраструктури, яка б сприяла ефективному формуванню та функціонуванню ендавмент-фондів в Україні, зокрема у сфері формування фінансових ресурсів та їх ефективного інвестування в ринкові активи.

Така ситуація свідчить про неготовність українського суспільства повною мірою оцінити ту роль, яку ендавмент-фонди можуть виконати в розвитку людського капіталу країни шляхом розширення фінансового потенціалу ЗВО. З огляду на це запропонуємо низку заходів, спрямованих на активізацію ЗВО в процесах створення ендавмент-фондів.

Перш за все, для вирішення цієї непростой і водночас важливої проблеми вкрай необхідними є розробка та прийняття Закону України «Про порядок формування та використання цільового капіталу некомерційних організацій», який повинен регламентувати цілі, напрями, відносини у сфері цільового капіталу, порядок його формування та використання, права жертводавців, вимоги до власників ендавмент-фондів та органів управління ними, особливості довірчого управління та інвестування коштів у ринкові активи, а також механізми контролю за цими процесами. Також необхідно внести відповідні зміни до окремих чинних законодавчих документів [5; 10] стосовно надання жертводавцям податкових преференцій і державних пільг із метою забезпечення дов-

гострокового використання цільового капіталу, який надходить до ендавмент-фондів.

По-друге, необхідно реалізувати низку заходів, спрямованих на популяризацію ідеї створення ЗВО ендавмент-фондів та формування культури благодійництва в Україні. Для цього необхідно забезпечити: визначити цільову аудиторію для пропагування умов та порядку участі у функціонуванні ендавмент-фондів, а також розробити методичні рекомендації щодо проведення заходів для кожної з цільових груп; запровадити порядок широкого інформування цільових груп про їх можливості на ринку цільового капіталу; забезпечити підготовку, видання і розповсюдження спеціального видання про функціонування ендавмент-фондів; започаткувати низку інформаційних заходів з метою популяризації діяльності ендавмент-фондів та ліквідації можливої недовіри до них, забезпечити висвітлення актуальних питань цієї проблеми в засобах масової інформації.

По-третє, стимулювання процесів формування та примноження капіталу ендавмент-фондів вимагає розвитку професійних компетенцій у ЗВО для активного застосування фандрайзингових технологій. Це потребує підготовки та впровадження у ЗВО перспективних програм для підготовки якісних фахівців з питань фандрайзингової діяльності, управління ендавмент-фондами, розроблення інвестиційних стратегій, оцінювання фінансових ризиків. На нашу думку, основними TOP-5 напрямками для готовності ефективного функціонування ендавмент-фондів є такі: стратегія розвитку фонду; ресурсне забезпечення; професійні

якості персоналу; просування і відкритість; знання донорів та їхніх мотивів.

Існує потреба у розробці низки інших заходів для вивчення зарубіжного досвіду задля поширення і вдосконалення практики діяльності ендавмент-фондів в Україні, а саме: забезпечення публічного, відкритого доступу до фінансових звітів щодо використання прибутку від сталих фондів задля підвищення довіри до них; формування відповідної інституційної інфраструктури для їх ефективного формування та функціонування; розроблення фінансово-кредитними установами відповідних фінансових продуктів щодо формування ресурсів фондів, їх інвестування та довірчого управління тощо.

Висновок. Підсумовуючи зазначимо:

1. На основі аналізу відомих підходів у науковій літературі до дослідження цільового капіталу пропонуємо розглядати сутність ендавмент-фондів як накопичувально-розподільчих фондів, у яких здійснюється формування добровільних пожертвувань від донорів та їх перетворення в цільовий капітал шляхом передачі в довірче управління з подальшим розміщенням в інвестиційні активи, а також використання отриманих доходів на фінансування безперервної діяльності некомерційних організацій та покриття адміністративних витрат на управління цими фондами. Відповідно до напрямів функціонування та специфіки ендавмент-фондів, варто виокремлювати їхні функції: акумуляційну, трансформаційну, захисну, інвестиційну, операційну, соціальну, гарантійну, промоційно-іміджеву, морально-психологічну функції та функцію забезпечення організаційного розвитку. Вважаємо базовою трансформа-

ційну функцію, яка полягає в тому, що інвестиційні ресурси, які були вже передані у власність (у користування) ЗВО чи ендавмент-фонду, через їх вкладання в ринкові активи приносять інвестиційні доходи, які витрачаються на його поточну діяльність.

2. Основними перевагами ендавмент-фондів для соціальної сфери є такі: залучення приватних інвестицій некомерційними організаціями соціальної сфери; недоторканність створеного цільового капіталу, витрачання тільки отриманих доходів від управління цільовим капіталом; можливість фінансування широкого переліку напрямів статутної діяльності некомерційної організації; набуття некомерційною організацією при наявності ендавмент-фонду переваг в отриманні більш високого статусу; підвищення ефективності управління майном організації; прозора і більш зрозуміла структура для жертводавців; зручний механізм для піклувальників в плані збору пожертвувань і контролю за витрачанням коштів фонду; податкові пільги; зниження рівня залежності некомерційної організації від бюджетного фінансування, а відтак – підвищення її фінансової безпеки.

3. Дослідження ролі ендавмент-фондів, як додаткового джерела фінансування діяльності ЗВО, є надзвичайно важливим у теперішній час, особливо в умовах, коли ця практика перебуває в Україні лише на етапі становлення, а їхня роль у процесах фінансування діяльності ЗВО наразі є мізерною. Тому існує потреба у виробленні дієвих механізмів, які забезпечуватимуть умови для активного створення у сфері вищої освіти нових ендавмент-фондів та зростання їх кількості, вільного руху цільового капіта-

лу з метою його спрямування на реалізацію важливих освітніх, наукових та соціальних програм і заходи. Наявність таких механізмів започаткує основу для створення найоптимальніших моделей формування цільового капіталу в Україні, функціонування сучасних видів ендавмент-фондів та посилення їхньої ролі у побудові ефективного механізму фінансового забезпечення їх діяльності.

4. В Україні поки що відсутні фінансові та інституційні умови для впровадження в середньостроковій та оглядовій перспективі сталої (класичної) моделі ендавмент-фондів та посилення їх ролі у фінансуванні ЗВО Ук-

раїни. Вирішення цієї проблеми потребує ретельного вивчення зарубіжного досвіду з метою впровадження у ЗВО найбільш прийнятних його елементів з урахуванням тих проблем і особливостей, які склалися у вітчизняній системі вищої освіти. На нашу думку, це сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців для ринку праці, стимулюватиме розвиток науково-дослідної роботи в університетах, а також кардинально вплине на систему вищої освіти в Україні, особливо в частині підвищення її фінансової стабільності і зростання її конкурентоздатності і престижу.

Список використаної літератури

1. Рябков К., Покідіна В. Ендавмент у вищій освіті: світова практика і українське сьогодення. *Популярна економіка: ціна держави*. 2015. № 34. 18 с.
2. Етимологічний словник української мови / редкол.: О. С. Мельничук та ін. Київ. Наукова думка, 2012. Т.6. 568 с.
3. Гернего Ю. О. Ендавмент фінансування освітньої складової інноваційної економіки в Україні. *Економіка та суспільство*. 2017. № 8. С. 563-567.
4. Ткачук О. В. Ендавмент як форма фінансування вищої освіти [Endowment as a form of financing higher education]. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 21. Ч. 2. С. 101–105.
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
6. Endowment Market Value. February 2015. URL: http://www.nacubo.org/Research/NACUBOCommonfund_Study_of_Endowments/Public_NCSE_Tables.html (дата звернення: 03.02.2023).
7. Нурмуханова Г.Ж., Аширбекова Д.А. Эндаумент-фонды как составляющая финансового механизма высших учебных заведений в мире и Казахстане. *The Journal of Economic Research & BusinessAdministration*. 2021. № 3 (137). С. 3 – 14.
8. Gilbert T., Hrdlicka C. Why are university endowments large and risky? *The Review of Financial Studies*. 2018. Vol. 28(9). pp. 2643-2686.
9. Hansmann H. Why Do Universities Have Endowments? *The Journal of Legal Studies*. 1990. Vol. 19. №.1. pp. 3-42.
10. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755\\$17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755$17#Text)

11. Endowment Market Value. February 2021.
URL: http://www.nacubo.org/Research/NACUBOCommonfund_Study_of_Endowments/Public_NCSE_Tables.html (дата звернення: 03.02.2023).